

**Kalaallit Nunaanni piartortut najugaqarfissaannik Naalakkersuisut pilersitsinissaq
anguniarlugu suliaqarnissamik peqquneqarnissaannik Inatsisartut
aalajangiiffigisassaattut siunnersuut**

pillugu

Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Ataatsimiititaliap

siunnersuutip aappassaaneerneqarneranut

ISUMALIUTISSIISSUTAA

Ataatsimiititaliap suliarinninnermini makku ilaasortarai:

Inatsisartunut ilaasortaq Erik Jensen, Siumut

Inatsisartunut ilaasortaq Stine Egede, Inuit Ataqtigiit, siulittaasugallartaq

Inatsisartunut ilaasortaq Karl-Kristian Kruse, Siumut

Inatsisartunut ilaasortaq Anna Wangenheim, Demokraatit

Inatsisartunut ilaasortaq Malene Vahl Rasmussen, Demokraatit

Inatsisartunut ilaasortaq Mikivsuk Thomassen, Inuit Ataqtigiit

Inatsisartunut ilaasortaq Aqqa Samuelsen, Inuit Ataqtigiit

UKA2019-mi ulloq 9. oktober 2019-imi siullermeerinerup kingorna ataatsimiititaliap siunnersuut misissorpaa.

1. Siunnersuutip imarisaa siunertaalu

Nunatsinni piartortut najugaqarfissaannik pilersitsinissamik sulissuteqarnissamut aalajangiiffigisassatut siunnersuutikkut matumuunakkut siunnersuuteqartup Naalakkersuisut peqquai. Napparsimmaviit illutaat siunnersuuteqartumit sammineqarput aammalu napparsimasunut piartortunut taakkulu ilaqutaannut tapersersuinnermut, paaqqutarinninnermut isumaginninnermullu sulisutigut aningaasatigullu atugassat amigarneri siunnersuuteqartumit sammineqarput. Piartortut najugaqarfissaannik sanaartornissamut 70 mio. kr.-it missaannik aammalu ukiumut aningaasartuutit 16. Mio. kr.-inik naleqassasut siunnersuuteqartup missingersorsimavaa.

2. Siunnersuutip Inatsisartunit siullermeerneqarnera

Napparsimasut ulluini kingullerni sapinngisamik pitsaanerpaamik ilaquataasalu atugaqartinneqarnissaannut pissutsit pitsanngorsarneqassasut siullermeerinninnermi partiinit tamanit isumaqatigineqarpoq. Ataatsimiititaliaq allannguutissatut siunnersuummik saqqummiussinissaanik kaammattorneqassasoq partii ataaseq kissaateqarpoq, partiillu tamarmik isumaqatigiissutigaat immikkoortoq ataatsimiititaliami sukumiisumik suliarineqartussanngorlugu ingerlateqqinneqassasoq.

3. Siunnersuummik ataatsimiititaliap suliarinninnera

Siunnersuut imarisamigut suliniummik immikkut ittumik pilersitsissasoq ataatsimiititaliamit maluginarneqarpoq. Piartortunik sullissineq tunngaviusumik sullissinermik aammalu immikkullu sullissinermik immikkoortinneqartarpoq. Ulloq manna tikillugu nunatsinni immikkut neqerooruteqartoqanngilaq, taamaattorli innuttaasut nunatsinni Peqqissaaveqarfinni aammalu utoqqaat illuini assigisaanilu piartortunut tunngaviusumik nipaallisaataasumik sullissisoqartarluni. Immikkut sullissineq piffinni pingaarnertut nipaallisaanermik sulialinni suliarineqartarput taakkulu nipaallisaanermik suleqatigiissitatut suliaqartuusinnaapput, napparsimavinni piartortunut immikkoortoqarfimmiissinnaapput imaluunniit piartortunut najugaqarfusinnaallutik(hospice).

Ajornartorsiutini qitiulluinnartut ilagaat aamma piartornermi nipaallisaalluni sullissineq taavalu piginnaasat nukittorsarlugit sullissineq assigiissuteqarlunilu qalleraassinnaasarmat. Tamatuma kinguneraa peruluttut peqqissaavinni napparsimmaveqarfinni imaluunniit Dronning Ingridip Napparsimmavissuani Nuummi paaqqutarineqartarnerat isumassorneqartarnerallu ullumikkornit piaarnerusumik suliniutit aallunneqartannginnerat, taamaattoq napparsimanerup nalaani siusinnerusukkut pisariaqartitaat matussuserneqarneq ajorlutik¹.

Pinartumik aammalu inuunermik ulorianartorsiutaasumik nappaatit pillugu misissuinerik nalunaarusianillu² arlalinnik peqartoq ataatsimiititaliamit maluginarneqarpoq. Taamaattumillu piartortut najugaqarfiit pillugit siusinnerusukkut isumaliutissiissutit Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Ataatsimiititaliamit innersuussutigineqarput³.

Piartortut najugaqarfiat tassaavoq soorlu siunnersuuteqartup oqaatigereeraa, illu napparsimasunik aamma pisariaqartitsineq naapertorlugu inunnu tamanut pisariaqartitsineq

¹ Development of health-related quality of life and symptoms in patients with advanced cancer in Greenland
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6001430/>

² "Nappaatip piartuutaasup ersiutaanik nipaallisaanermut nassuiaat", Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2014
"Kalaallit Nunaanni qitiusumik siunnersuisarfimmik piginnaanngorsaaqqisarfimmillu pilersitsisnaaneq", Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2016

"Napparsimasunut inuunermut navianartorsiortitsisumik nappaateqartunut (piartuutaasup ersiutaanik) nipaallisaanissamik piginnaasaasalu kingumut pilersinnissaannut periarfissat," Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2015

"2017-imi nuna tamakkerlugu piginnaanngorsaaqqiinnermi periusissiasatut siunnersuut", Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2017

³ UKA 2012/60-imut aamma UKA 2012/72-imut isumaliutissiissutit Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Ataatsimiititaliamit tunniunneqarsimasut

naapertorlugu paaqqtarininnermi isumassuinermilu sullissivik. Peqqinnissaqarfiup illutai pioreersut atorlugit aaqqiissuteqartoqarnissaa pisariaqartoq ataatsimiititaliaq naliliivoq, taamaaliornikkut napparsimasut najukkami peqqinnissaqarfimmu qanittumi aaqqissuussamik assigiiaartumillu nakkutigineqarnissamut isumassorneqarnissamullu neqeroorfigineqarsinnaaqqullugit.

Nunarsuaq tamakkerlugu piartortunik sullissinerup annertusineqarnissaata pisariaqalernissaa naatsorsuutigineqarpoq⁴ aammalu nunatsinni ineriartornerup allaanerusumik ingerlanissaa naatsorsuutigineqanngilaq. Taamaattumik ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu eqqarsaatinut ilaanissaata qulaarneqarnissaa ataatsimiititaliamit soqutigineqarpoq.

Taamaattumik nalinginnaasumik piartortunik sullissinermi illutatigut pisariaqartumik pitsanngorsaasoqarnissaanik aaqqiissuteqarnissaaq ataatsimiititaliamit tapersorsorneqarlunilu ukkatariniarneqarpoq, ungasinnerusorlu eqqarsaatigalugu piartortunik sullissinermi nunatsinni piartortunut immikkut sullissisoqalernissaanik suliniuteqartoqarnissaa pingaartinneqarpoq.

4. Ataatsimiititaliap aalajangernissaanut tunngaviusoq

Ataatsimiititaliap paasinninnera naapertorlugu aaqqissuussamik suliat akimorlugit suliniutit naalakkersuinikkut annertuumik kissaatigineqartut suli aallartinneqarsimanngillat. Naalakkersuisut aamma erseqqissaanerattut ataqtigiiissunik pisariaqartitsinerlu naapertorlugu suliniuteqartoqarnissaanut ersarilluinnartumik aningaasaqarnikkut, sulisoqarnikkut, nunami namminermi pissutsit aaqqissugaanermilu unammilligassaqartoq ataatsimiititaliamit akuersaarnartinneqarlunilu paasineqarpoq.

Nuna tamakkerlugu napparsimasunut, ilaqutaasunut sulisunullu tamanut iluaqutaasumik naaperpertuuttumik aaqqiissuteqartoqarnissaa nukinginnarsisoq ataatsimiititaliamit nalilerneqarpoq.

Savalimmiut 2005-imili nipaallisaanermik sullisisoqarsimasut ataatsimiititaliamit isumassarsiorfigineqarput⁵. Savalimmiuni kræfteqartunut neqerooruteqartarnerup aaqqissuussaanaera siullermik sullissisut akisussaaffigisimavaat. Nalinginnaasumik immikkullu nipaallisaalluni sullissinerup ineriartortinneqarnerani sullissisut qitiusumik inissisimapput, 2008-imilu nipaallisaalluni sullissisartunik pilersitsisoqarluni. Suleriaaseq tamanna ataatsimiititaliamit malittarineqarnissaa siunertarineqarpoq, aallaqqaammut sulinermi periarfissanik ujaasisussanik kingornalu nunatsinni illoqarfanni sulisut peqatigalugit piviusunngortitsisussanik sulisussarsinissaaq pisariaqarpoq. Peqqinnissaqarfimmu atatillugu napparsimasunut ilaqutaasunullu illutatigut atugassarititaasut sapinngisamik pitsaanerpaanissaat pingaartinneqartuarnissaa pisariaqartoq tamatumunnga atatillugu ataatsimiititaliamit erseqqissaatigineqassaaq. Sisimiuni qitiusumik napparsimavimmi

⁴WHO, 2018, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/palliative-care>

⁵Savalimmiuni nipaallisaanermik suliniutit. Tidsskriftet Omsorg nr 3, 2019

piartortunut ineeqqamik pilersitsisimasut, taamaattorli perusuersartarfiit uffarfiillu nutarterneqarnissaat pisariaqarluinnartoq tamatumunnga atatillugu ataatsimiititaliap isumaliutissiisummik suliaqarnermini ilaatigut paasisaqarfigaa.

5. Ataatsimiititaliap allannguutissatut siunnersuutaa

Ima allannguutissatut siunnersuummik saqqummiussinissani ataatsimiititaliap kissaatigaa:

”Nunatsinni tamarmi nalinginnaasumik nipaallisaanermilu sullissineri immikkut ilinniarsimasunik sullissisussanillu Dronning Ingridep napparsimaviani suliassanik akisussaasunik aaqqissuussinermillu ineriartortitsisussanik nuna tamakkerlugu siunnersuineri nipaallisaanermillu suliaqartussanik pilersitsinikkut nipaallisaanermik immikkut suliaqartussanik pilersitseqqullugit Naalackersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut. Pilersitsinissaq UKA 2021 aallartitsinnagu pilersinneqareersimassaa ”.

6. Siunnersuutip aningaasatigut kingunerisassai

Sullissisut pilersinneqartussat **suliaqarfiit akimorlugit** aamma **nuna tamakkerlugu** sullissinissaat ataatsimiititaliamit naatsorsuutigineqarpoq.

- “Inunnut inuunermut ulorianartorsiutaasumik nappaatilinnut napparsimareernerup kingorna nukkassarnissamat aammalu aammalu (nipaallisaataasumik) sullissineri periarfissanut” atatillugu naatsorsuinerit ataatsimiititaliamit isiginiarneqarput. Sullissisunut angalasartunut aningaasartuutissat ukiumut 4,5 mio.-iusussatut naatsorsorneqarsimapput, taamaalillunilu suleqatigiit pilersinneqarnissaannut kissaatigineqartutut aningaasat immikkoortinneqarlutik.

7. Ataatsimiititaliap inassuteqaatai

Ataatsimiititaliap isumaqatigiittup Siumumeersut, Demokraatineersut aamma Inuit Ataqatigiit allannguutissatut siunnersuutip akuerineqarnissaa inassutigaa.

Taama oqaaseqarluni isumaliutissiisummilu allassimasunik paasinnilluni siunnersuut ataatsimiititaliamit aappasaaniigassanngortinneqarpoq.

Stine Egede

Ateq
Siulittaasuugallarteq

Erik Jensen

Karl-Kristian Kruse

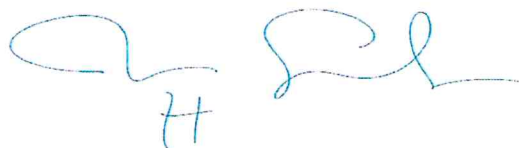
Anna Wangenheim

Malene Vahl Rasmussen

Mikivsuk Thomassen

Aqqa Samuelsen